

רבי שמעון בן שטת, אדם שנגמר דינו למיתה וברך מארץ ישראל
 לחוצה לארץ, אין סותרין את דינו, אלא ממיתים אותו על פי פסק
 הדין שניתן מתחילה, אבל אם ברח מחוצה לארץ לארץ, סותרין את
 דינו, מפני שיש לחוש שמא תועיל לו זכותה של ארץ ישראל
 למצוא לו פתח של זכות.
 שנינו במשנה, סנהדרין נוהגת בו בארץ ובחוצה לארץ.
 מבררת הגמרא: מנא הני מילי - מנין לומדים דין זה. דתנו רבנן -
 שכן שנו חכמים בברייתא, נאמר בכתוב (במדבר לה כט) 'והיו אלה
 לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם', למדנו מן התיבות
 'בכל מושבותיכם' לענין סנהדרין שנוהגת בין בארץ ובין בחוצה
 לארץ, אם כן מה תלמוד לומר בפשעיה, כלומר, מדוע נקט הכתוב
 במקום אחר (דברים טו יח) 'שפטים ושטרים תתן להם בכל שערך',
 ומשמע מתיבת 'בשעריך' שרק בארץ ישראל נוהג דין הסנהדרין.
 ולומר לה, שרק בפשעיה - בארץ ישראל, אתה חייב להיות מושב
 בתי דינים בכל פלך ופלך - בכל מדינה ומדינה, ובכל עיר ועיר,
 ואילו בחוצה לארץ אתה חייב להיות מושב בתי דינים רק בכל פלך
 ופלך, ואי אתה חייב להיות מושב בתי דינים בכל עיר ועיר.
 שנינו במשנה, סנהדרין ההורגת וכו' אחד בשבוע נקראת חובלנית,
 רבי אליעזר בן עזריה אומר אחד לשבעים שנה.
 הגמרא מביאה ספק בדברי רבי אליעזר בן עזריה: איפכא להו -
 נסתפקו בני הישיבה בכונת דבריו של רבי אליעזר בן עזריה 'אחד
 לשבעים שנה', האם כוונתו לומר שבית דין ההורגת אחת לשבעים
 שנה נקראת חובלנית, או דלמא אורח ארעא היא - או שמא כוונתו
 לומר שבית דין ההורגת אחת לשבעים שנה הרי היא עושה כדרך
 הארץ. תיקו - תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
 שנינו במשנה, רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו'
 בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם.
 מבררת הגמרא: היכי הוה עבדי - באיזה אופן היו עושים רבי טרפון
 ורבי עקיבא, שלא יתא אדם נהרג בבית דין מעולם.
 מבארת הגמרא: רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוניהו - ביארו
 שניהם באופן כזה, שהיו אומרים לעדים המעידים על רציחה,
 האם ראיתם אם טריפה הרג או שלם הרג. כלומר, היו שואלים את
 העדים, האם יודעים הם שהנרצח היה שלם בכל איבריו
 הפנימיים, ולא היה בו שום חולי שעל ידו הוא נידון כטריפה,
 דהיינו, אדם שאינו יכול לחיות שנים עשר חודש, שאילו היה
 הנהרג טריפה אין הרוצח מתחייב על הריגתו. ומאחר ואין העדים
 יודעים אם הנהרג היה שלם או טריפה, נמצא שלעולם אין
 הדיינים יכולים לחייב את הרוצח מיתה על הריגתו.
 אמר רב אשי, אף אם תמצא לומר שיאמרו העדים שבדקו את גופו
 של הנהרג לאחר מותו ושלם היה - שלם היה, ולא נמצא בו שום
 מום שעל ידו הוא נידון כטריפה, אף על פי כן אין הרוצח נהרג על
 פיהם, לפי שעדיין היו שואלים אותם דלמא במקום סייה נקב היה
 - שמא באותו המקום שבו נעץ הרוצח את החרב בגופו של
 הנרצח היה נקב מקודם לכן, ועל ידי נקב זה כבר היה נידון מקודם
 כטריפה, ומכיון שדבר זה אי אפשר לברר לעולם, נמצא שאי
 אפשר להמית את הרוצח על פי עדותם.
 שבה הגמרא ומבררת: אמנם ברצח ניתן לפוטרו באופן כזה, אבל
 כבועל את הערוה היכי הוה עבדי - באדם שהעידו עליו שעבר על
 איסורי עריות וחייב מיתה, כיצד היו רבי טרפון ורבי עקיבא עושים
 שלא יומת בבית דין, והרי אמרו שאילו היו בבית דין לא היה אדם
 נהרג מעולם.
 מבארת הגמרא: אפי' ורבא דאמרי תרוניהו - אמרו שניהם בביאור
 הדבר, שהיו רבי טרפון ורבי עקיבא שואלים את העדים כך, האם
 ראיתם מכהחל בשפופרת - כאדם המכניס קיסם דק שצובעים בו
 את העינים, לתוך הקנה שבו מונח הצבע. ומשל הוא, כלומר,
 האם ראיתם את מעשה העבירה בבירור, ומאחר ואין דרך העדים
 להסתכל בכך, לא יוכלו הדיינים לחייב את הנידון מיתה על פי
 עדותם.
 מקשה הגמרא: ורבנן היכי היינו - חכמים החולקים על רבי טרפון

הגמרא מביאה מעשה בעדי הלוואה שהיו קרובים לערב: מעשה
 היה בשני עדים ששמם אילעא וטוביה, שהעידו על כך שהלוה
 ראונו מעות לשמעון, ולא היו העדים קרובים לא לראובן ולא
 לשמעון, אלא קרוביה דערבא הוה - קרובים היו ללוי שהיה ערב
 על הלוואה זו. קבר רב פפא למימר שאין בכך פסול, לפי שגבי הלוח
 והמלוח רחיקי נינהו - רחוקים הם, ונמצא שאין כאן עדות על פי
 קרובים.
 אמר ליה רב הונא קריה דרב יהושע לרב פפא, איך אפשר
 להכשירם לעדות, הרי אי לית ליה ללוח לאו בתי ערבא איל מלוח
 - אם לא יהיו מעות ללוח, האם לא ילך המלוה להיפרע מן הערב,
 ונמצא שעדות זו אף לגבי הערב היא, ומאחר ועדים אלו קרובי
 פסולים הם להעיד על הלוואה זו.

משנה

משנה זו עוסקת באדם שברח לאחר שנגמר דינו בבית דין. כמו כן
 מבארת המשנה דינים שונים בענין הסנהדרין.
 מי שנגמר דינו בבית דין למיתה, וברח, ולאחר מכן שב וכא לפני
 אותו בית דין שנתחייב בו, אין הדיינים סותרין את דינו לשוב לישא
 וליתן בדבר שמא ימצאו לו עתה זכות, אלא הורגים אותו על פי
 הדין שנפסק עליו קודם שברח.
 וכן הוא הדין בכל מקום שנגמר דינו ויאמרו, מעידים אנו באיש
 פלוני שכבר נגמר דינו להריגה בבית דין של פלוני הדיין, ופלוני
 ופלוני הם עדי שהעידו עליו שם שעבר עבירה שיש בה חיוב
 מיתה, הרי זה יתרג על פי עדות זו, ואין צריך לשוב ולדרונו
 מתחילה.
 סנהדרין קטנה של עשרים ושלשה דיינים נוהגת בין בארץ - בארץ
 ישראל, ובין בחוצה לארץ.
 סנהדרין ההורגת אדם, פעם אחד בשבוע שנים, נקראת
 חובלנית - מחבלת ומשחיתת. אלו דברי תנא קמא. רבי אליעזר בן
 עזריה אומר, אחד לשבעים שנה.
 רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים, אילו אנו היינו דיינים בסנהדרין
 בזמן שהיו דינים נפשות, לא היה נהרג על ידינו אדם מעולם,
 לפי שהיינו שואלים את העדים שאלות שלא היו יודעים מה
 להשיב עליהם, וממילא היתה עדותם מתבטלת.
 רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף הן - רבי טרפון ורבי עקיבא, אם
 היו היו עושים כן, היו מרגין שופכי דמים בישראל, שמאחר ואין
 הרוצחים נידונים למיתה, אין הם יראים מבית הדין, ומרבים
 בשפיכת דמים.

גמרא

הגמרא מבררת סתירה בדברי המשנה: שנינו במשנה, שאם נגמר
 דינו של אדם למיתה בבית דין, וברח, ובא לפני אותו בית דין, אין
 סותרים את דינו, ויש לדייק מכך, שרק באופן שבא לפני אותו בית
 דין שדן אותו מתחילה, הוא דאין סותרין את דינו, האם בא לפני
 בית דין אחר, אזי סותרין את דינו. ויש להקשות על כך מהמשך
 דברי המשנה, דהא תני בספא, שבכל מקום שנגמר דינו ויאמרו,
 מעידים אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דין פלוני למיתה, ופלוני
 ופלוני הם עדי, הרי זה נהרג על פי עדותם, ומשמע שאף על פי
 שמעידים כן בבית דין אחר, מכל מקום ממיתים אותו על פי
 עדותם, ואין סותרים את דינו.
 מתרצת הגמרא: אמר רבא, לא קשיא - אין להקשות סתירה בדברי
 המשנה, מכיון שאין הרישא והסיפא עוסקות באופן אחד, כאן -
 הרישא, עוסקת באדם שברח מחוץ לארץ לארץ ישראל, שבאופן
 כזה סותרים את דינו בבית דין אחר, שמא תועיל לו זכותה של
 ארץ ישראל לצאת וכאי בדינו. כאן - הסיפא, עוסקת באדם
 שברח לחוצה לארץ, ובזה אין סותרים את דינו כלל.
 ותניא - שכן שנינו בברייתא, רבי יהודה בן דוסתאי אומר משום

המשך ביאור למס' מכות ליום ראשון עמ' א

1 ורבי עקיבא, שהיו מחייבים מיתה לאדם שהעידו עליו שעבר על
2 איסורי עריות, כיצד היו עושים כן, והלא מאחר ולא ראו העדים
3 את מעשה העבירה בבירור אינם יכולים להעיד על כך.
4 מתרצת הגמרא: **בְּשִׁמוּאֵל** – יש ליישב קושיא זו על פי דברי
5 שמואל, **דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, בְּמִנְאָפִים מְשִׁירָאוּ בְּמִנְאָפִים** – כדי לחייב
6 מיתה את הנואפים, די בכך שרואים אותם העדים נוהגים כמנהג
7 ניאוף, ואין צריך שיראו את מעשה העבירה בבירור.

הדרן עלך ביצד העדים

פרק שני - אלו הן הגולין

10 פרק זה עוסק בדיני אדם ההורג את חברו בשגגה, שדינו לגלות
11 לעיר מקלט ולישב בה עד מות הכהן הגדול. ויבואר בו באלו
12 אופנים ובאלו מקומות ובאלו אנשים נאמרו דינים אלו. עוד
13 יבוארו בו דיני ערי המקלט, דין ישיבת הרוצח עד מות הכהן
14 הגדול, ודינו של גואל הדם.

15 משנה זו מבארת שאין גולה לעיר מקלט אלא ההורג בשגגה
16 שהיה עוסק בדרך ירידה, כלומר, שהיה מתעסק להוריד דבר
17 מלמעלה למטה ונפל דבר זה והרג, אך ההורג שהיה עוסק בדרך
18 עליה אינו גולה.

19 **אֵלֹהֵי הַגּוֹלִין** לערי מקלט, אדם **הַהוֹרֵג נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה**.
20 עתה מפרשת המשנה באיזה אופן של הריגה בשגגה גולים: אדם
21 **שֶׁהָיָה מְעַגֵּל בְּמַעְגָּלָה** – עומד בגג, ודוחף חתיכת עץ עבה מראש
22 השיפוע בגג כלפי מטה, כדי להחליק את הטיט שעל הגג, ונשמטה
23 המעגילה מידו ונפלה עליו – על חברו שעבר שם, ו**הָרְגָתוֹ**, וכן אם
24 **הָיָה מְשַׁלְּשֵׁל בְּחֻבִּית** – מוריד חבית הקשורה בחבל מן הגג לקרקע,
25 ונשמט החבל מידו, ונפלה החבית עליו – על חברו, ו**הָרְגָתוֹ**, וכן
26 אם **הָיָה אָדָם יוֹרֵד בְּפוֹלָם**, ונשמטה רגלו מן הסולם, ונפל הוא עצמו
27 עליו – על חברו, (והרגתו) [והרגו], בכל אופנים אלו **הָיָה זֶה**
28 [–ההורג בשגגה] **גּוֹלָה** לעיר מקלט, לפי שהרג בדרך ירידה.

29 **אֲבָל אִם הָיָה אָדָם מוֹשֵׁךְ בְּמַעְגָּלָה** – מושך אותה מתחתית השיפוע
30 של הגג כלפי מעלה, ונשמטה המעגילה מידו ונפלה עליו – על
31 חברו, ו**הָרְגָתוֹ**, וכן אם **הָיָה דוֹלָה בְּחֻבִּית** – מעלה חבית הקשורה
32 בחבל מן הקרקע לגג, ו**נִפְסַם** [–נחתך] **הַחֶבֶל**, ונפלה החבית עליו –
33 על חברו, ו**הָרְגָתוֹ**,

וכן אם הָיָה עוֹלָה בְּסוּלָם, ונשמטה רגלו מן הסולם, וְנָפַל עָלָיו – על
חבירו, וְהָרְגוּ, הָרִי זֶה (ו-ההורג בשגגה) אֵינוֹ גוֹלָה לעיר מקלט, לפי
שהרג בדרך עליה.
זֶה הַכֶּלֶל, כֵּל שֶׁבִּדְרֵךְ יִרְדְּתוֹ הרג בשגגה, הרי זה גולה לעיר מקלט,
וכל ההורג בְּדֶרֶךְ יִרְדְּתוֹ, אלא בדרך עליה, אֵינוֹ גוֹלָה.

גמרא

מבררת הגמרא: מָנָה הֵנִי מוֹלִי – מנין לומדים דין זה, שאין גולים
אלא על הריגה בדרך ירידה.
אָמַר שְׁמוּאֵל, יש ללמוד דין זה ממה דֹאמַר קָרָא (במדבר לה כג) לגבי
ההורג בשגגה וְנָפַל עָלָיו וְיָמוּת, ויש לדרוש מתיבת 'ויפל', שאינו
גולה עד שִׁפּוּל בְּדֶרֶךְ נִפְלָה – בדרך ירידה.
הגמרא מביאה ברייתא הדורשת מקראות שנאמרו לגבי רוצח
בשגגה: תָּנוּ רַבָּנָן, נאמר בכתוב (שם יא) העוסק בערי מקלט וְנָס
שָׁמָּה רֵצַח מִבַּיִת בְּשִׁגְגָה, ויש ללמוד מתיבת 'בשגגה' שרק
ההורג בשוגג גולה לעיר מקלט, פָּרַט 'להורג בכוזר' שאינו גולה.
וכמו כן, נאמר בכתוב (דברים יט ד) 'אֲשֶׁר יָבֹה אֶת רַעְיוֹנוֹ בְּכָל דַּעַת',
דהיינו, בלא כוונה, ויש לדייק מן התיבות 'בְּכָל דַּעַת', פָּרַט
לְמַתְכִּינִי – שהמתכוין להרוג את חבירו אינו גולה לעיר מקלט.
עתה מבררת הגמרא את דברי הברייתא: הורג בכוזר פָּרַט
שאינו גולה לעיר מקלט, שהרי פָּרַט קָמְלָא הוּא – חייב הוא מיתת
בית דין על רציחתו, ומדוע הוצרך הכתוב להשמיענו זאת.
מתרצת הגמרא: (אֵלָּא) אָמַר רַבָּא, אֵימָא – יש לומר שכוונת
הברייתא 'פרט למידי' אינה למעט אדם ההורג בכוזר ממש, אלא
פָּרַט לְאִדָּם הָאוֹמְרִי ו-הסובר שמוֹתֵר לְהוֹרוֹ. כלומר, אם הרג אדם
את חבירו בכוזר, אלא שסבור היה שאין איסור בכך, אין דנים
אותו כהורג בשגגה, ואינו גולה לעיר מקלט.
שבה הגמרא ושואלת: אָמַר לִיה אֲמַי לרבא, אֵי עוֹסֶקֶת הברייתא
באדם האומר שמוֹתֵר לְהוֹרוֹ, אם כן אֵימָא הוּא, שהרי לא ידע
מאיסור רציחה, ואם כן מדוע קורוהו התנא 'מידי'.
משיבה הגמרא: אָמַר לִיה רבא לאביי, אין הדבר כן, לפי שְׁאֵינִי אוֹמְרִי
(ו-סובר), שכל אדם האומר שמוֹתֵר לְהוֹרוֹ, קְרוֹב לְמוֹתֵר הוּא, מכיון
שהיה לו ללמוד שאסור לעשות כן.
עוד שנינו בברייתא, 'בְּכָל דַּעַת פָּרַט לְמַתְכִּינִי'. מקשה הגמרא:
אדם המתכוין להרוג פָּרַט שאינו גולה לעיר מקלט, שהרי פָּרַט
קָמְלָא הוּא – חייב מיתתו בבית דין.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, ש לבאר את דברי הברייתא באופן
כזה, פָּרַט לְאִדָּם הַמַּתְכִּינִי לְהוֹרוֹ אֶת הַתְּהֻמָּה, וְהָרַג בְּשׁוּגָה אֶת
הָאָדָם שעמד בסמוך לה, או שנתכוין להרוג בכוזר וְהָרַג בטעות אֶת
יִשְׂרָאֵל, או במתכוין להרוג ולד שהוא נָפַל ו-תניוק שאין סופו
לחיות שלושים יום, וְהָרַג בטעות ולד כֵּן קָמְלָא, שבכל אופנים
אלו אין ההורג גולה לעיר מקלט, אף שהרג בשגגה, לפי שקרוב
למידי הוא, שהיה לו להזהר במעשיו.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת הדורשת מקראות שנאמרו לגבי
רוצח בשגגה: תָּנוּ רַבָּנָן, נאמר במקרא (במדבר לה כג) 'אִם בָּפְתָע
בְּלֹא אֵיבָה הִדְפּוּ אוֹ הַשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל כְּלִי בְּלֹא צִדָּה', ויש
ללמוד מפסוק זה כמה דינים בהלכות רוצח בשגגה. מן התיבות
'אִם בָּפְתָע' יש ללמוד, שרק באופן שהיה ההורג יכול לראות
מתחילה את הנהרג, אזי אם הרגו גולה עליו, פָּרַט לְהָרֹג וְזִוּיָּת
– שאם יצא אדם מרחוב אחד לרחוב אחר וסכין בידו, ובפינת
הרחוב פגע באדם שבא מן הרחוב השני והרגו, בלא שראוהו
מתחילה, אין ההורג גולה לעיר מקלט, מאחר שהריגה זו
קרובה לאונס היא.
מן התיבות 'בְּלֹא אֵיבָה' יש ללמוד, פָּרַט לְשׁוּנָא – שאם היה ההורג
שונא לנהרג מקודם לכן, אינו גולה, אף שטוען שהרגו בשגגה, לפי
שיש לחוש שהרגו בכוזר.
מן התיבה 'הִדְפּוּ' יש ללמוד, שההורג בשגגה גולה אף כשֶׁדָּחַף
לנהרג כְּגוֹפוֹ בלא מתכוין, ואין אומרים שעשה כן בכוזר.

מן התיבות 'אוֹ הַשְׁלִיךְ עָלָיו' יש ללמוד, לְהִכָּא – לרבות יִרְדָּה
שְׁהָיָא לְצוּרָה עָלֶיהָ, דהיינו, אף שנתבאר לעיל שאין ההורג גולה
אלא אם כן הרג בדרך ירידה, מכל מקום יש לחייבו בכל אופן של
ירידה, אפילו אם היתה לצורך עליה. כגון, אדם המוזיק גרון בידו,
ורוצה להגביהו למעלה בכת, ולצורך כך הוא משפיל תחילה את
גופו עם הגרון, אם הרג אדם בירידה זו חייב גלות, אף שעשה כן
לצורך עליה.
מן התיבות 'בְּלֹא צִדָּה', דהיינו שלא נתכוין לזרוק לצד שני, יש
ללמוד שדין גלות נאמר רק באופן שנתכוין לזרוק אבן וכדומה
לאותו צד שהיה בו הנהרג, אלא שלא ידע שיש שם אדם, פָּרַט
לְמַתְכִּינִי לזרוק אבן לצד זה וְהִלָּכָה לָהּ האבן לצד אַחֵר והרגה שם,
שאינו גולה, לפי שהוא קרוב לאונס.
עוד נאמר במקרא (שמות כא יט) לגבי ההורג בשגגה, וְאֲשֶׁר לֹא צִדָּה,
דהיינו, שלא נתכוין לזרוק בצידו ובסמוך לו אלא למקום שזרק,
ויש ללמוד מתיבות אלו, שדין גלות נאמר רק בנתכוין לזרוק
למקום שבו היה הנהרג, אלא שלא ידע שיש שם אדם, פָּרַט
לְמַתְכִּינִי לזרוק שְׁתֵּים וְזָרַק אֶרְצָה, כלומר, שאם נתכוין לזרוק אבן
למרחק של שתי אמות, והלכה האבן למרחק ארבע אמות והרגה
שם, אינו גולה, לפי שהוא קרוב לאונס.
עוד נאמר (דברים יט ה) לגבי ההורג בשגגה, וְאֲשֶׁר יָבֹה אֶת רַעְיוֹנוֹ
בְּכָל דַּעַת, ויש ללמוד מתיבות אלו שאין ההורג גולה אלא כשהיה
הנהרג במקום הדומה ליער, מִה יַעַר יש רשות לַנִּינֹק וְלַמִּינֹק לַכֶּנֶס
לְשָׁם, אֵף כָּל מִקוֹם שִׁישׁ רְשׁוּת לַנִּינֹק וְלַמִּינֹק לַכֶּנֶס לְשָׁם אם הרג
שם בשגגה גולה, אך אם נכנס הניזק לתוך חצירו של המיזק בלא
רשותו, והרגו שם בעל הבית בשגגה, אינו גולה עליו.
הגמרא מביאה ספק לגבי שליבה של סולם שנשמטה והרגה: בָּעָא
מִינֵיהּ רַבִּי אֲבָהוּ פְּרָבִי יוֹחָנָן, אדם שהיה עוֹלָה בְּסוּלָם, ונִשְׁמָטָה
שְׁלִיבָה ו-אחת ממדרגות הסולם) מִתְחַתִּיו מחמת כובדו, וְנִפְלָה
השליבה וְהָרְגָה אדם, מָהוּ – מה הדין בזה, כִּי הָאֵי גִּוּוֹנָא – האם
באופן כזה דרך עָלֶיהָ הָיָא, מכיון שיש לדון לפי האדם, והוא היה
עוסק בעליה על הסולם, ולפיכך אינו גולה, או דרך יִרְדָּה הָיָא,
מכיון שיש לדון לפי השליבה עצמה, והיא היתה נכפפת כלפי
מטה בשעת עליית האדם, ונמצא שהיה זה דרך ירידה.
אָמַר לִיה רבי יוחנן לרבי אבהו, כְּבֵר נִנְעָתָ – הרי נגעת בשאלתך זו
בנידון של יִרְדָּה שְׁהָיָא לְצוּרָה עָלֶיהָ, שאף כאן השליבה יורדת
לצורך עלייתו של האדם, ומאחר ונתבאר בברייתא לעיל שיש
לרבות מן המקרא ירידה שהיא לצורך עליה, נמצא שאף באופן
זה שנשמטה השליבה חייב גלות.
רבי אבהו מקשה לרבי יוחנן מן המשנה: אֵימָתִיבָה – הקשה רבי
אבהו לרבי יוחנן, שנינו במשנתנו, זֶה הַכֶּלֶל כֵּל שֶׁבִּדְרֵךְ יִרְדְּתוֹ הרג
גולה, וכל שלא בְּדֶרֶךְ יִרְדְּתוֹ הרג, אלא בדרך עליה, אֵינוֹ גוֹלָה.
ולכאורה יש לברר, תיבות אלו 'שלא בְּדֶרֶךְ יִרְדְּתוֹ' אינו גולה,
לְאֵיתִינִי מָאִי – מה הן באות לרבות, הרי כבר שנינו במשנה בכמה
אופנים שאין גולים אלא על הריגה בדרך ירידה, לָאוּ – האם אין
לומר, שכוונת המשנה לְאֵיתִינִי כִּי הָאֵי גִּוּוֹנָא – לרבות אופן כזה
שנשמטה השליבה, שיש לדון בדרך עליה ואין גולים עליו.
השיב רבי יוחנן לרבי אבהו: וְלִשְׁמַעְיָה – ולשיתתך, תיבות אלו 'כֵּל
שֶׁבִּדְרֵךְ יִרְדְּתוֹ' גולה, לְאֵיתִינִי מָאִי – מה באות הן לרבות, אֵלָּא
בהכרח צריך אתה לומר לְאֵיתִינִי – שבאות הן לרבות את דין
הקָנָב, ואם כן הָקָא גַּמִּי – אף התיבות 'שלא בדרך ירידתו' אינו
גולה לְאֵיתִינִי – לרבות את דין הקָנָב הן באות, ואי אפשר לדייק
מחן לענין ירידה לצורך עליה.
ועתה מבארת הגמרא מה הוא דין הקָנָב: דִּתְנִיָא בברייתא, קָנָב
שְׁהִיָּת קָנָב – היה מחתך את עצמות הבהמה בסכין גדול, והרג
בשגגה בדרך עבודתו, מצינו בזה לכאורה סתירה בין הברייתות.
תְּנִיָא הָרָא – בברייתא אחת שנינו, שאם הרג כשהכה בסכין לְפָנָיו,
חָיִיב גִּלוּת, ואם הרג כשהכה לְאַחֲרָיו, פְּטוּר מגלות. וְתִנְיָא אִידָּךְ –
ובברייתא אחרת שנינו, שאם הרג לְאַחֲרָיו חָיִיב גִּלוּת, ואם הרג
לְפָנָיו פְּטוּר. וְתִנְיָא אִידָּךְ – ובברייתא שלישית שנינו, שְׁכֵּן אִם הרג

וְלֹא קָשָׁיָא – ומכל מקום אין להקשות סתירה ביניהן, הָא –
 הברייתא הפוסרת מגלות עוסקת באופן דְּמִיתֵיהָ – שהיתה
 השליכה מהודקת היטב בנקבי הסולם, ונמצא שכאשר עלה עליה
 האדם לא זזה ממקומה ולא נכפפה תחתיו, ואין כאן דרך ירידה,
 ולפיכך אינו גולה. וְהָא – הברייתא המחייבת גלות עוסקת באופן
 דְּלֹא מִיתֵיהָ – שאין השליכה מהודקת היטב בנקבי הסולם, ונמצא
 שכאשר עלה עליה האדם נכפפה תחתיו, והרי זה דרך ירידה
 וחייב גלות.

משנה

נאמר במקרא (דברים טו ה) וְאִשְׁרֵי יָבֵא אֶת רֵעֵהוּ בַיַּעַר לְחַטֵּב עֵצִים,
 וַיִּדְחֵה יָדוֹ בַּגֶּרֶן לְכַרֵּת הָעֵץ, וַיִּנְשֵׁל הַבְּרוּל מִן הָעֵץ וַיִּמָּצֵא אֶת רֵעֵהוּ
 נָמוֹת, הוּא יָנוֹס אֶל אֶתֶּר הָעֵרִים הָאֵלֶּה וְחִי. ונחלקו תנאים בביאור
 התיבות 'ונשל הברזל מן העץ', וכתוצאה ממחלוקת זו, שתבואר
 בגמרא, נחלקו במשנה זו בשני אופנים האם יש בהם דין גלות או
 לא.
 המשנה מונה שני אופנים שנחלקו רבי וחכמים: האופן הראשון,
 אדם שבא לעיר לחטוב עצים, וכשהניף את הגרון לברות עץ
 נִשְׁמַט הַבְּרוּל שֶׁל הַגֶּרֶן מִקֶּמְתוֹ – מן הבית יד שלו, וְהָרָג אִדָּם. רַבִּי
 אֹמְרִי, אֵינוֹ גּוֹלָה לְעִיר מִקְלָט, וְחֲכָמִים אֹמְרִים גּוֹלָה.
 האופן השני, אדם שבא לעיר לחטוב עצים, וכשהניף הגרון לברות
 עץ ניתו קיסם מן העץ הַתִּתְּבָּעֵץ ופגע באדם אחר והרגו. רַבִּי אֹמְרִי,
 גּוֹלָה לְעִיר מִקְלָט, וְחֲכָמִים אֹמְרִים אֵינוֹ גּוֹלָה.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את שיטתו של רבי: תַּנְיָא
 בברייתא, אָמַר לָהֶם רַבִּי לְחֻכְמֵיהֶם, וְכִי נִאֲמַר בַּמִּקְרָא וַיִּנְשֵׁל הַבְּרוּל
 מִן הָעֵץ, כְּלוֹמֵר מִן הַבֵּית יָד שְׁלוֹ, שֶׁלְּפִיכָךְ אַתֶּם אֹמְרִים שְׁגוּלָה
 באופן כזה, וְהָלֹא לֹא נִאֲמַר כֵּן, אֲלָא כִּךְ נִאֲמַר וַיִּנְשֵׁל הַבְּרוּל מִן
 הָעֵץ, ולפיכך יש לפרש את המקרא שעל ידי הגרון ניתו קיסם מן
 העץ והרג. ובאופן כזה אמר הכתוב שבעל הגרון גולה לעיר
 מקלט, אך אם נשמט הברזל מִתַּת הָעֵץ שֶׁלּוֹ אֵינוֹ גּוֹלָה.
 וממשך רבי ואומר, וְעוֹד רָאִיתִי יֵשׁ לִי לְדַבְּרִי, נִאֲמַר בַּפְּסוּק זֶה 'עֵץ'
 לְמִטָּה – בהמשך הפסוק, וַיִּנְשֵׁל הַבְּרוּל מִן הָעֵץ, וְנִאֲמַר עֵץ לְמִעֲלָה
 – מְקוֹדֵם לָכֵן, לְכַרֵּת הָעֵץ, וְיֵשׁ לְלַמֵּד תִּיבוֹת אֵלּוּ זֶה מִזֶּה בְּגִזְרֵה
 שׁוּחַ, מִה עֵץ הָאֹמֶר לְמִעֲלָה הַכוֹנוֹהַ בֹּזֵה הִיא מִן הָעֵץ הַתִּתְּבָּעֵץ,
 דְּהֵינּוּ, הָעֵץ שְׁאוֹתוֹ בִּיקֵּשׁ בַּעַל הַגֶּרֶן לְכַרֵּת, אֲחַ עֵץ הָאֹמֶר לְמִטָּה
 הַכוֹנוֹהַ בֹּזֵה הִיא מִן הָעֵץ הַתִּתְּבָּעֵץ, דְּהֵינּוּ, שְׁמֵאוֹתוֹ הָעֵץ נִיתוּ
 קִיסָם וְהָרָג אִדָּם.

עַתָּה מִבְּאֵר הַגְּמָרָא אֶת סְבִירוֹת הַמַּחְלֻקֹת בֵּין רַבִּי לַחֲכָמִים: אָמַר
 רַב הִיא כִּי אִשִּׁי אָמַר רַבִּי, וְיִשְׁנִיָּם – בֵּין רַבִּי וּבֵין חֲכָמִים, מִקְרָא אֲחֵד
 דְּרָשׁוּ – לַמְדוֹ אֶת סְבִירָתָם מֵאוֹתוֹ פְּסוּק, דְּהֵינּוּ מִמָּה שֶׁנִּאֲמַר (דברים
 טו ה) וַיִּנְשֵׁל הַבְּרוּל מִן הָעֵץ, וְנִחְלָקוּ כִּיצַד יֵשׁ לְדַרְשׁ אֶת תִּיבַת
 'ונשל'. רַבִּי כְּפִי, יֵשׁ אִם לְפִסּוּתָהּ, כְּלוֹמֵר, יֵשׁ לְדַרְשׁ תִּיבָה זֶה כְּפִי
 שֶׁהִיא כְּתוּבָה וְלֹא כְּפִי שֶׁנִּקְרָאת, וְהִרִי 'וַיִּנְשֵׁל' כְּתִיב, דְּהֵינּוּ,
 שֶׁהַבְּרוּל הִשִּׁיל וְ–הַשְׁמִיט חֲתִיכָה מִן הָעֵץ הַתִּתְּבָּעֵץ. ולפיכך סובר
 רבי שרק באופן זה נאמר דין גלות לעיר מקלט, ולא באופן
 שֶׁנִּשְׁמַט הַבְּרוּל מִקֶּמְתוֹ. וְרַבִּינָן כְּפִי יֵשׁ אִם לְפִסּוּתָהּ, וְיֵשׁ לְדַרְשׁ
 תִּיבָה זֶה כְּפִי שֶׁהִיא נִקְרָאת, וְהִרִי 'וַיִּנְשֵׁל' קְרִינָן וְ–אֵנוּ קוֹרְאִים,
 דְּהֵינּוּ, שֶׁהַבְּרוּל שֶׁל הַגֶּרֶן נִשֵּׁל וְ–נִשְׁמַט מִן הָעֵץ שֶׁל הַבֵּית יָד שְׁלוֹ
 וְהָרָג. ולפיכך סוברים חכמים שרק באופן כזה נאמר דין גלות, ולא
 באופן שניתו קיסם מן העץ המתבצע.

הַגְּמָרָא מְקַשֶּׁה עַל בִּיאור זֶה: וְרַבִּי יֵשׁ אִם לְפִסּוּתָהּ כְּפִיָּה לִיה – שתי
 האם רבי סובר בכל מקום שיש אם למסורת, דְּהֵינּוּ שִׁישׁ לְדַרְשׁ
 מִמִּקְרָא כְּפִי שֶׁנִּקְרָא וְלֹא כְּפִי שֶׁכְּתוּב.

לְפָנָיו וּבֵין אִם הֵרָג לְאֲחֵרָיו חַיִּיב גְּלוּת, וְתַנְיָא אֲחֵד – ובברייתא
 רביעית שנינו, שֶׁבֵּין אִם הֵרָג כְּשֶׁחָבֵה לְפָנָיו וּבֵין אִם הֵרָג כְּשֶׁחָבֵה
 לְאֲחֵרָיו, פְּטוּר. וְלֹא קָשָׁיָא – ואין להקשות סתירה בין הברייתות,
 לפי שכל אחת מןן עוסקת באופן אחר, אך הכל מודים שבדרך
 ירידה גולה ובדרך עליה אינו גולה. כָּאֵן – הברייתא הראשונה
 עוסקת בְּיָרִידָה שֶׁלְּפָנָיו וְעַלֵּה לְאֲחֵרָיו – שהשפיל הקצב את ידיו
 לפניו, כדי שיוכל להרימם בכח לאחוריו, והדין בזה הוא שאם הרג
 כשהוריד את ידיו לפניו חייב גלות, שהרי בדרך ירידה הרג, אך
 אם הרג כשהעלה את ידיו לאחוריו פטור מגלות, שהרי דרך עליה
 היא. כָּאֵן – הברייתא השניה עוסקת בְּעַלֵּיהָ שֶׁלְּפָנָיו וְיָרִידָה
 לְאֲחֵרָיו – שהוריד את ידיו מאחוריו כתפיו, על מנת שיוכל
 להעלותם בכח ולהכות לפניו, ובזה הדין הוא שאם הרג
 כשהשפיל ידיו לאחוריו חייב, שהרי דרך ירידה היא, ואם הרג
 כשהעלה בכח לפניו פטור, שהרי דרך עליה היא. כָּאֵן – הברייתא
 השלישית עוסקת בְּיָרִידָה שֶׁלְּפָנָיו וְשֶׁל אֲחֵרָיו – שהשפיל ידיו
 לאחוריו על מנת להכות לפניו, או כשהשפיל ידיו לפניו כדי
 להכות לאחוריו, שבשני אופנים אלו חייב גלות, לפי שבדרך
 ירידה הם. כָּאֵן – הברייתא הרביעית עוסקת בְּעַלֵּיהָ שֶׁלְּפָנָיו וְשֶׁל
 אֲחֵרָיו – שהרג בדרך עליה לפניו או לאחוריו, שבשני אופנים אלו
 פטור מגלות.

ומעתה יש לפרש כן את הכלל שנכתב במשנה, 'כל שבדרך
 ירירתו גולה' היינו באופן שהשפיל ידיו לפניו או לאחוריו, שאף
 שכוונתו בזה שיוכל להעלות ולהכות בכח, מכל מקום הרי זו
 ירידה לצורך עליה וחייב גלות, ואילו מה שנאמר 'ושלא בדרך
 ירירתו אינו גולה', היינו באופן שהעלה ידיו בכח לפניו או
 לאחוריו, שאינו גולה לפי שדרך עליה היא, אף אם כוונתו לצורך
 ירידה.

הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְחַלּוֹת אֶת סְפִיקוֹ שֶׁל רַבִּי אַבְהוּ לִגְבֵי נִשְׁמַטָּה
 הַשְּׁלִיכָה בַּמַּחְלֻקֹת תְּנָאִים: לֵימָא תְּנָאִי – לכאורה יש לומר
 שנחלקו תנאים בענין זה. שהרי שנינו, שֶׁאִם הָיָה אָדָם עוֹלֵה כְּפִסּוּלָם
 וְנִשְׁמַטָּה שְׁלִיכָה מִתַּחְתּוֹ וְנִפְלָה וְהָרָגָה, תַּנְיָ תַּדָּא – שנינו בברייתא
 אחת שחייב גלות, וְתַנְיָ אֲחֵד – ושנינו בברייתא אחרת שפְּטוּר.
 מֵאִי לָאוּ בָּהֶּא קָא מִיִּלְפִי – האם אין לומר שנחלקו בענין זה, דָּמַר
 כְּפִי – התנא של הברייתא האחת סובר שדרך יְרִידָה הִיא, ולפיכך
 גולה, וְכִי כְּפִי – והתנא של הברייתא השניה סובר שדרך עַלֵּיהָ
 היא ופטור.

דוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא – אין הכרח לפרש כן, אלא יתכן לומר שאין
 מחלוקת בין הברייתות, וְדִכְבּוּלִי עֲלִמָא – ולדעת הכל דרך עַלֵּיהָ
 הִיא, וְלֹא קָשָׁיָא – ואין להקשות סתירה בין הברייתות, לפי שכל
 אחת עוסקת בדין אחר, כָּאֵן – הברייתא המחייבת כוונתה לענין
 נִיָּקָן, שֶׁאִם הַשְּׁלִיכָה שֶׁנִּפְלָה מִן הַסּוּלָם לֹא הָרָגָה אִדָּם אֲלָא רַק
 הוֹיָקָתוֹ, חַיִּיב הָעוֹלָה בְּסוּלָם בְּתַשְׁלוֹם הַנּוֹקִיָּם, לְפִי שֶׁלַּעֲנִין נֻקְּיָם
 אֵין חֻלּוּק בֵּין שׁוּג לְמִיד וּבֵין דֶּרֶךְ עַלֵּיהָ לְיָרִידָה, אֲלָא בְּכָל עֵינִן
 חַיִּיב לְשֹׁלֵם. כָּאֵן – הברייתא הפוסרת את האדם העולה בסולם
 כוונתה לענין גְּלוּת, כְּלוֹמֵר, באופן שהרגה השליכה אדם, שבוז
 אין לחייב את העולה בסולם לגלות לעיר מקלט, לפי שהרג בדרך
 עליה.

אֲבִיעֵית אִימָא – ואם תרצה אמור בזה תירוץ נוסף. הָא וְהָא – שתי
 הברייתות כוונתן לענין גְּלוּת, וְלֹא קָשָׁיָא – ומכל מקום אם
 להקשות סתירה בין הברייתות, לפי שחן עוסקות באופנים שונים.
 הָא – הברייתא המחייבת עוסקת באופן דְּאֵתְלִיעַ – שהתליעה
 השליכה, ולפיכך כשדרס עליה האדם נכפפה תחתיו, ונמצא שיש
 כאן דרך ירידה וחייב גלות. הָא – הברייתא הפוסרת עוסקת בְּלֵילָא
 אֵתְלִיעַ – שלא התליעה השליכה, ונמצא שכשדרס עליה האדם
 לא נתכופפה כלל, ולפיכך אין כאן דרך ירידה ופטור מגלות.
 וְאֲבִיעֵית אִימָא – ואם תרצה אמור בזה תירוץ נוסף. הָא וְהָא דְּלֹא
 אֵתְלִיעַ – שתי הברייתות עוסקות באופן שלא התליעה השליכה,